ePublishing

The Greek Review of Social Research

Vol 154 (2020)

154: Dedicated issue on Covid-19 pandemic

Η πανδημία Covid-19: Επιταχυντής των ανισοτήτων και εγκαταστάτης νέων μορφών ανισοτήτων

Anastasia Zissi, Sotiris Chtouris

doi: 10.12681/grsr.23229

Copyright © 2020, Anastasia Zissi, Sotiris Chtouris

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0.

To cite this article:

Zissi, A., & Chtouris, S. (2020). Η πανδημία Covid-19: Επιταχυντής των ανισοτήτων και εγκαταστάτης νέων μορφών ανισοτήτων. *The Greek Review of Social Research*, *154*, 65–73. https://doi.org/10.12681/grsr.23229

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 29/03/2024 08:56:49

The Greek Review of Social Research, 2020, 154
Print ISSN: 0013-9696 Online ISSN: 2241-8512
Copyright © 2020 The Authors
This work is licensed under the Creative Commons
Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)
https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

Αναστασία Ζήση, Σωτήρης Χτούρης***

Η πανδημία Covid-19:
Επιταχυντής των ανισοτήτων και εγκαταστάτης νέων μορφών ανισοτήτων

Λέξεις κλειδιά: *πανδημία, Covid-19, κοινωνικές ανισότητες, Αφροαμερικανοί, ΗΠΑ*

* Καθηγήτρια στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου, e-mail: a.zissi@soc.aegean.gr

** Καθηγητής στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου e-mail: htouris@aegean.gr

Κατάθεση: 4 Μαΐου 2020 Αποδοχή: 11 Μαΐου 2020 Δημοσίευση: 20 Μαΐου 2020

Το παρόν κείμενο είναι ένα στιγμιότυπο της τρέχουσας παραγωγής δεδομένων σχετιζόμενων με την επιδείνωση διαχρονικών ανισοτήτων λόγω της πανδημίας της νόσου Covid-19 και της εγκατάστασης νέων μορφών ανισοτήτων μέσα από πρωτογενείς και δευτερογενείς μηχανισμούς. Οι πρώτοι αφορούν στον αυξημένο κίνδυνο έκθεσης για μόλυνση εντός των κοινωνικά ευάλωτων ομάδων που διαβιούν σε επισφαλείς συνθήκες ή λόγω της εργασίας φέρουν υψηλότερο φορτίο έκθεσης. Οι μηχανισμοί αυτοί, επίσης, καλύπτουν τον αυξημένο κίνδυνο για ρυθμό εξάπλωσης της νόσου σε ανθυγιεινές κατοικίες, σε περιοχές και κοινότητες υψηλής πυκνότητας, υγρασίας, συνωστισμού και χαμηλής πρόσβασης σε βασικά και ζωτικά αγαθά (π.χ. το νερό). Οι δευτερογενείς μηχανισμοί αφορούν στις ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις της πανδημίας και των μέτρων αυτοπεριορισμού και της κοινωνικής αποστασιοποίησης, που κυρίως καταγράφονται σε κοινωνικές ομάδες με υψηλούς βαθμούς κοινωνικού αποκλεισμού, στους φροντιστές τους, στους ανθρώπους που έχουν μολυνθεί και στις επαγγελματικές τάξεις που βρέθηκαν εκτός ή με αναστολή εργασίας. Οι νέες μορφές πανώλης, όπως έχουν ονομαστεί, οι σύγχρονες επιδημίες μεταδιδόμενων από άνθρωπο σε άνθρωπο μολυσματικών νοσημάτων αποκαλύπτουν ως σύνθετα φαινόμενα τον συστημικό χαρακτήρα της εξάπλωσης των νόσων, τις ισχυρές ανισότητες στην υγειονομική περίθαλψη, που, σε ορισμένες περιπτώσεις, ξεπερνούν τις οικονομικές ανισότητες. Το τραγικό ορόσημο ενός παγκόσμιου πένθους για τις χιλιάδες ζωές που έχασαν την μάχη με τη νόσο εντός και εκτός των νοσοκομείων συνοδεύεται από μια νέα οικονομική ύφεση με κύρια χαρακτηριστικά ανάλογα της μεγάλης, παγκόσμιας ύφεσης του 2008. Τόσο η οικονομική εξάρθρωση των ήδη υπερχρεωμένων και επιβαρυμένων με ακραία μέρα λιτότητας κοινωνιών (αύξηση της ανεργίας, απώλεια εισοδήματος και θέσεων εργασίας), όσο και η κοινωνική, που λόγω των περιοριστικών μέτρων επιδείνωσε την ήδη εντατική φροντίδα που παρέχουν πολλά νοικοκυριά σε μέλη τους με αναπηρία ή άλλες αυξημένες ανάγκες υγείας, αποτελούν ορισμένα από τα κεντρικά χαρακτηριστικά των επιπτώσεων της σύγχρονης πανδημίας. Τα μέτρα αυτοπεριορισμού διαφοροποιούνται σε σχέση με τις ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις ανάλογα με τις υλικές και άλλες συνθήκες των νοικοκυριών, διαμορφώνοντας έναν χάρτη, ο οποίος, σε διαφορετικές κλίμακες, εμφανίζει τις ίδιες μεγάλες ανισότητες: α) νοικοκυριά που στερούνται βασικών υποδομών στη στεγαστική τους συνθήκη και βιώνουν την οδύνη της υλικής

κακουχίας (κρύο, υγρασία, πυκνότητα κατοίκησης και μη πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας, αστεγία, καταυλισμός), β) νοικοκυριά που τα μέλη έχουν υποστεί αναστολή σύμβασης εργασίας, απειλούνται από την ανεργία, και την επισφαλή απασχόληση λόγω της ολικής ακινητοποίησης, και υποφέρουν από αβεβαιότητα και αγωνία για την επιβίωση, γ) μονομελή νοικοκυριά που βιώνουν την απελπισία της μοναξιάς, του εγκλωβισμού και της κοινωνικής αποκοπής, δ) πολύτεκνα νοικοκυριά, όπως και νοικοκυριά με ανάπηρα μέλη που μένουν στο σπίτι χωρίς στήριξη ή κοινωνική φροντίδα ή μέλη της οικογένειας με σύνθετες ανάγκες υγείας. Καθώς η πανδημία ενέσκηψε φανερώνοντας τις χάσκουσες ρωγμές των συστημάτων πρόνοιας και περίθαλψης, ορισμένες αρχικές παρατηρήσεις για την άνιση κατανομή του κινδύνου της νέας ιογενούς απειλής, όπως και τους μηχανισμούς έκθεσης και μόλυνσης, κρίνονται αναγκαίες. Από τη σχετική βιβλιογραφία είναι γνωστό ότι οι κοινωνικά και οικονομικά ασθενέστερες ομάδες εμφανίζουν χαμηλότερο προσδόκιμο ζωής και υψηλή νοσηρότητα σε σύγκριση με τις προνομιούχες κοινωνικές ομάδες (Ζήση, 2005˙ 2012). Αυτό το μοτίβο της άνισης κατανομής «*επαναλαμβάνεται με σταθερό τρόπο και στις διαφορετικής μεταξύ τους φύσης πανδημίες καταδεικνύοντας ότι η υγειονομική, οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική επισφάλεια αποτελεί βασικό παράγοντα θνησιμότητας*» (Amiesen, 2009, σελ. 670).

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΛΟΓΩ ΥΨΗΛΟΥ ΦΟΡΤΙΟΥ ΕΥΠΑΘΕΙΑΣ

Το υψηλό φορτίο ευπάθειας συνδυάζει την ευπάθεια λόγω φυσιολογίας, κοινωνικής και οικονομικής θέσης, απομόνωσης και πολιτισμικής απενσωμάτωσης (Amiesen, 2009). Νοσούντες και θύματα της νόσου Covid-19, υπέφεραν, σε ένα σημαντικό ποσοστό, από υποκείμενα μη μεταδιδόμενα νοσήματα, καθιστώντας τη θέση τους, από άποψη φυσιολογίας, πιο ευάλωτη, όχι μόνο στον κίνδυνο της μόλυνσης αλλά και στην απώλεια της ζωής λόγω των επιπλοκών και της κατάρρευσης του οργανισμού. Πλήθος επιδημιολογικών ευρημάτων συνδέει τα μη μεταδιδόμενα νοσήματα, όπως αυτά που σχετίζονται με συμπεριφορές απειλητικές για την υγεία, π.χ. υπέρταση, διαβήτης και νοσήματα του κατώτερου αναπνευστικού συστήματος με κοινωνικοοικονομικές μεταβλητές, οι οποίες σχετίζονται με την έλλειψη άσκησης, την παχυσαρκία, την ανθυγιεινή κατοίκηση, την ανθυγιεινή διατροφή, το άγχος, την επισφαλή διαβίωση και την ανθυγιεινή εργασία. Οι χαμηλά εισοδηματικές τάξεις έχουν αυξημένη εμφάνιση τέτοιων υποκείμενων νοσημάτων (Ζήση, 2005), όπως και αυξημένη επισφάλεια ως προς τις συνθήκες κατοίκησης και την εργασία. Επομένως,

τα κοινωνικά και οικονομικά επισφαλή τμήματα του πληθυσμού βιώνουν μια αυξημένη ευπάθεια για μόλυνση. Άρα ο κίνδυνος μόλυνσης όπως και ο κίνδυνος για ακατάλληλη ή μη έγκαιρη αναγνώριση και αντιμετώπιση της απειλής πλήττουν κυρίως τις ασθενέστερες κοινωνικές τάξεις τόσο σε ευημερούσες όσο και σε φτωχές χώρες. Πράγματι, η νόσος Covid-19 μολύνει κυρίως άτομα με ιστορικό τέτοιων υποκείμενων νοσημάτων, όπως και κοινότητες που εμποδίζονται να θέσουν σε εφαρμογή περιοριστικά μέτρα, λόγω συνωστισμού και μη πρόσβασης σε αγαθά (π.χ. στις φαβέλες του νότιου ημισφαιρίου), επιταχύνοντας το ρυθμό εξάπλωσης και μόλυνσης σ' αυτές τις κοινωνικές ομάδες και κοινότητες. Η νέα μεταδοτική μολυσματική ασθένεια, η οποία έθεσε ξαφνικά την παγκόσμια κοινότητα με έναν νέο κίνδυνο συγκεντρώνει χαρακτηριστικά, όπως αυτά ίσχυσαν στην περίπτωση των πρόσφατων φυσικών καταστροφών, όπως του καύσωνα στη Γαλλία, και του τυφώνα Κατρίνα στην Νέα Ορλεάνη (Ameisen, 2009). Τα θύματα στον καύσωνα της Γαλλίας ήταν οι ηλικιωμένοι, κοινωνικά απενσωματωμένοι, οι οποίοι, χωρίς κοινωνικούς δεσμούς, βίωσαν τη θανατερή εγκατάλειψη από την επίσημη φροντίδα του κράτους, χάνοντας τη ζωή τους αβοήθητα. Σήμερα, από τη νόσο Covid-19 ένα σημαντικό ποσοστό ηλικιωμένων τροφίμων σε οίκους ευγηρίας εκτός των κοινωνικών δεσμών κατέληξαν αβοήθητοι, όπως συνέβη κυρίως στην Ισπανία. Στην περίπτωση του τυφώνα Κατρίνα, τα θύματα ήταν στην πλειονότητά τους οι ηλικιωμένοι, οι ανήμποροι και οι φτωχοί, οι οποίοι δεν διέθεταν μέσα μεταφοράς ή κατάλληλη πληροφόρηση και βρέθηκαν να έχουν εγκαταλειφθεί. Σήμερα, η νόσος Covid-19, με βάση τις ζωντανές, από πρώτο χέρι μαρτυρίες, πλήττει όλες εκείνες τις ομάδες που δεν μπορούν για διάφορους λόγους να έχουν πρόσβαση σε υγειονομικές δομές, υποφέρουν από υποκείμενα νοσήματα, έχουν εγκαταλειφθεί από την επίσημη πολιτεία και είναι πολιτισμικά απενσωματωμένοι (BBC World News).

Οι Αφροαμερικανοί και άλλες μειονότητες στις μεγάλες πόλεις των ΗΠΑ έχουν κατεξοχήν πληγεί από την πανδημία της νόσου Covid-19 έχοντας καταγεγραμμένα κρούσματα θετικά στον ιό και θανάτους σε σύγκριση με τον πληθυσμό συνολικά (van Dorn et al., 2020). Οι ίδιοι ερευνητές αναφέρουν, ενδεικτικά, ότι στο Μιλγουόκι, τα 3/4 των συνολικών θυμάτων των σχετιζόμενων με την νόσο Covid-19 ήταν Αφροαμερικανοί, ενώ στο Σαιντ Λούις, ήταν όλοι, εκτός από τρεις. Η διεθνής επιστημονική κοινότητα για τη δημόσια υγεία, συστηματικά, εξετάζει την ταχύτητα εξάπλωσης της νόσου σε κοινωνικές ομάδες, που διαχρονικά θίγονται από τις φυλετικές διακρίσεις και τις μεγάλες ανισότητες στην υγειονομική

περίθαλψη, στην ασφαλιστική κάλυψη και στην πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας, στέλνοντας σήματα συναγερμού ότι η πανδημία του Covid-19 συνδυαστικά με την έλλειψη μέτρων κοινωνικής πρόνοιας επιδεινώνει δραματικά και δυσανάλογα τις ήδη προϋπάρχουσες αδικίες σε βάρος των μειονοτήτων (Ισπανόφωνων, Αφροαμερικανών, ιθαγενών Αμερικανών, κοινοτήτων μαύρων). Οι μειονότητες αποτελούν το φθηνό και απαραίτητο εργατικό δυναμικό, που εργάζεται απροστάτευτο στην πρώτη γραμμή της εξυπηρέτησης των βασικών αναγκών αυξάνοντας ισχυρά την πιθανότητα της έκθεσης στον κίνδυνο της μετάδοσης, ενώ ο συνωστισμός και η κακός εξαερισμός της κατοικίας εμποδίζει την εφαρμογή των μέτρων της φυσικής, σωματικής απόστασης. Κατά την ερευνήτρια δημόσιας υγείας Sharrelle Barber (interview, 2020), αυτές οι δομικές διακρίσεις, ο εργασιακός και χωρικός διαχωρισμός των μειονοτήτων, επιταχύνουν τη δράση του ιού και τις συνέπειές του. Οι διακρίσεις, όμως, δεν αφορούν μόνο στις μεγαλουπόλεις αλλά και στις αγροτικές περιοχές, όπου η πρόσβαση σε υπηρεσίες κωλύεται από την γεωγραφία, ενώ η διαθεσιμότητα τους είναι περιορισμένη, σε κλίνες και εντατική φροντίδα, αφήνοντας πίσω σημαντικά ποσοστά του πληθυσμού της υπαίθρου χωρίς ασφάλεια, υγειονομική κάλυψη, και τεκμηρίωση των πραγματικών τους αναγκών. Επιπρόσθετα, επιδημιολογικά ευρήματα βαραίνουν τις μειονότητες με υποκείμενα νοσήματα, όπως καρδιαγγειακή νοσηρότητα και διαβήτη, αυξάνοντας την ευαλωτότητά τους στη νόσο, όπως αυτό ήδη έχει καταγραφεί σε κοινότητες των ιθαγενών Αμερικανών και της Αλάσκας (Allis, 2020, ανφ. στο van Dorn et al., 2020). Τέλος, οι van Dorn et al. (2020) δίνουν στοιχεία για την προκλητικά άνιση κατανομή των ομοσπονδιακών κονδυλίων από την αμερικανική Προεδρία προς τα υγειονομικά συστήματα των πολιτειών για την παροχή ειδικού προστατευτικού εξοπλισμού, στη βάση κριτηρίων που σχετίζονται με την εκλογική της δεξαμενή: για παράδειγμα, πολιτείες όπως οι Μοντάνα, Νεμπράσκα και Δυτική Βιρτζίνια, που εξέλεξαν τον Τράμπ, ευνοήθηκαν με δαπάνη της τάξεως 470.000 δολαρίων για κάθε ασθενή, σ' αντίθεση με τη δαπάνη της τάξεως 12.000 δολαρίων για κάθε ασθενή στη Νέα Υόρκη, η οποία βρίσκεται στο μάτι του πανδημικού κυκλώνα, χαρακτηρίζοντάς την ως το «καναρίνι μέσα στο ορυχείο».

Στις χώρες της Αφρικής είναι ακόμη νωπή η εμπειρία από την επιδημία του Έμπολα. Η επιδημία ξέσπασε το 2014 ως ένα οξύ και σοβαρό ζήτημα δημόσιας υγείας, που λύγισε νοικοκυριά και υγειονομικά συστήματα των τριών πιο φτωχών χωρών της Δυτικής Αφρικής, της Σιέρρα Λεόνε, της Λιβερίας και της Γουϊνέας,

αποκαλύπτοντας την προϋπάρχουσα σε αυτές δομική βία συνδεδεμένη με την ιστορικά βαριά και μακρόχρονη εκμετάλλευση από διεθνή, οικονομικά συμφέροντα, τα οποία βασίζονται στην εκμετάλλευση του ανθρώπου από άνθρωπο, καθώς και την αδυναμία ενός παγκόσμιου υγειονομικού συστήματος να αντιδράσει (Wilkinson and Leach, 2014). Η δομική βία περιγράφει τους τρόπους μέσα από τους οποίους οι θεσμοί και οι κυρίαρχες πρακτικές προκαλούν βλάβες στις βασικές ανάγκες των ανθρώπων, ενώ είναι δυνατόν με την κατάλληλη πρόνοια αυτές να αποφευχθούν (Farmer, 1999). Η δομική βία συνεπάγεται την άνιση κατανομή της βλάβης, η οποία βαραίνει τα πια ευάλωτα τμήματα του πληθυσμού, αλλά προβάλλεται στη συνείδηση των ανθρώπων ως φυσική, αναπόφευκτη και μοιραία. Σήμερα, η νέα πανδημία οδηγεί τις φτωχές χώρες της Αφρικής να προειδοποιούν ως εξής: «*θα πεθάνουμε από την πείνα, πριν ακόμη νοσήσουμε*». Η μεγέθυνση της φτώχειας στα ήδη φτωχά νοικοκυριά στις φτωχές χώρες της Αφρικής προστίθεται ως ένα ακόμη στοιχείο επιδείνωσης του διαχρονικού χάσματος ανάμεσα στις ευημερούσες και φτωχές χώρες του πλανήτη.

Είναι φανερό ότι η πανδημία θα έχει ισχυρότερες επιπτώσεις, μακροπρόθεσμα, στα φτωχά και ανειδίκευτα στρώματα του πληθυσμού σε σύγκριση με τα εύπορα, οξύνοντας τις ήδη υπάρχουσες οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες, όπως αυτό συνέβη κατά τη μεγάλη και παρατεταμένη οικονομική κρίση του 2008 (Zissi and Stalidis, 2017˙ Ζήση και συν., 2017). Το ίδιο δυσμενείς επιπτώσεις, βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες, επέρχονται για στους ανθρώπους και στις ομάδες του πληθυσμού που φέρουν υψηλό φορτίο ευαλωτότητας (Χτούρης και Ζήση, 2012), περιθάλπουν άτομα με αυξημένες ανάγκες ή αναπηρίες, γυναίκες και παιδιά που υφίστανται ενδο-οικογενειακή βία. Η διαμαρτυρία της μητέρας παιδιού με αυτισμό, όπως διακινήθηκε στα ΜΜΕ, και άλλων συλλογικών φορέων απέναντι στα μέτρα περιορισμού και απομόνωσης στο πλαίσιο της επιδημίας της νόσου Covid-19 είναι μόνο η κορυφή του παγόβουνου. Η μοναχική διαδρομή των γονέων παιδιών με αυτισμό είναι μία από τις σιωπηρές ιστορίες κοινωνικού αποκλεισμού που εκτυλίσσονται σε αρκετά, σύγχρονα νοικοκυριά. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν είναι πολλές, συχνά αξεπέραστες, ξεκινούν από πολύ νωρίς, και διαρκούν καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του παιδιού, ενώ σχετικές έρευνες τεκμηριώνουν τον ταξικό τους χαρακτήρα (Ζήση και συν., 2014). Το συγκείμενο της πανδημίας ποικιλοτρόπως θίγει την καθημερινότητα των νοικοκυριών που αντιμετωπίζουν τη διαταραχή του αυτισμού βαραίνοντας ακόμη περισσότερο τα άχθη των φροντιστών. Οι στατιστικές,

αλλά και άλλες έρευνες προβλέπουν την αύξηση της ενδο-οικογενειακής βίας ή των διαζυγίων λόγω των περιοριστικών μέτρων. Στις 27 Μαρτίου 2020, το Τμήμα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών κοινοποίησε Δελτίο Τύπου για τον αυξημένο κίνδυνο ενδο-οικογενειακής βίας των γυναικών και των παιδιών τους υπό συνθήκες ολικής ακινητοποίησης, ενώ ακολούθησαν καταγραφές σε παγκόσμια κλίμακα για την έξαρσή της. Πρόκειται για ευρήματα, που επίσης εμφανίζουν ένα σταθερό μοτίβο σύμφωνα με το οποίο «*στα μέτρα κοινωνικής αποστασιοποίησης τα οποία δίνουν έμφαση στην ατομική απομόνωση ελλοχεύει πάντα ο κίνδυνος εξώθησης των πιο ευπαθών ατόμων σε δραματικές καταστάσεις και η πρόκληση του θανάτους τους, ανεξαρτήτως του είδους της μόλυνσης»* (Ameisen, 2009, σελ. 679). Τα κρούσματα σε καταυλισμούς Τσιγγάνων στη χώρα μας φανέρωσαν τη συνολική ευπάθεια του συγκεκριμένου πληθυσμού, η οποία συνδέεται με παράγοντες, όπως ανθυγιεινή διαβίωση και πολιτισμική απενσωμάτωση, και ταυτόχρονα την αποτυχία παρεμβάσεων και προγραμμάτων, καλά χρηματοδοτούμενων, με στόχο την εναρμόνιση και τη στέγη.

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΝΕΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ ΛΟΓΩ ΤΟΥ ΨΗΦΙΑΚΟΥ ΧΑΣΜΑΤΟΣ

Η πανδημία Covid-19 προκάλεσε μια πολύ-επίπεδη μεταβολή ως προς τη χρήση των ψηφιακών μέσων σ’ ένα ευρύτατο φάσμα της κοινωνικής, πολιτικής, οικονομικής και εκπαιδευτικής δραστηριότητας. Ο βαθμός ψηφιοποίησης και ο βαθμός ενσωμάτωσης δραστηριοτήτων σε ψηφιακές τεχνολογίες αποτελεί ένα κριτήριο με αποφασιστική σημασία για τον τρόπο αντιμετώπισης των δευτερογενών επιπλοκών που προκαλεί η πανδημία σήμερα στην παγκόσμια κοινότητα. Το ψηφιακό χάσμα αφορά στην άνιση πρόσβαση σε ψηφιακά μέσα και ψηφιακές δεξιότητες σε επίπεδο νοικοκυριού και μελών, και το βαθμό της ψηφιακής ωριμότητας σε επίπεδο χώρας. Η πανδημία λειτούργησε ως ένας ισχυρός καταλύτης για την ενδυνάμωση των ψηφιακών επιδόσεων, αλλά, ταυτόχρονα, και ως επιταχυντής ανισοτήτων για τα πιο φτωχά στρώματα του πληθυσμού, αλλά και για χώρες με χαμηλή ωριμότητα και ενσωμάτωση στις ψηφιακές τεχνολογίες.

ΝΕΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Το γενικό οργανωτικό πλαίσιο του αυτοπεριορισμού και της ατομικής ευθύνης, που αποτέλεσε τον κεντρικό χαρακτήρα για την αντιμετώπιση της τρέχουσας πανδημίας,

γρήγορα ώθησε τα κοινωνικά υποκείμενα στην εκτόνωση της σύγκρουσης δύο πολιτισμικών εννοιών, του φόβου και της επιθυμίας. Τα ψυχολογικά ιδανικά για συναισθηματικό αυτο-έλεγχο και αυτο-βελτίωση, συνδεδεμένα με τα κυρίαρχα πρότυπα ευεξίας και εξωτερικής εμφάνισης, δημιούργησαν, εντός της συγκυρίας, μια διαδικτυακή σφαίρα επιρροής με κύριο αφήγημα τον εαυτό, την προστασία και διατήρηση της καλής διάθεσης και ηθικού. Η ελαττωματική συναισθηματική ιδιοσυστασία της πανδημίας, αυτή του φόβου και της απειλής, αποτέλεσε ένα προνομιακό πεδίο και εργαλείο από την αγορά και τη βιομηχανία της κατανάλωσης, και την πριμοδότηση μοντέλων εξατομικευμένης πολιτειότητας, βαθαίνοντας το χάσμα με κουλτούρες πολιτικής κοινωνικοποίησης. Τα ιδεολογικά κοιτάσματα αυτών των πρακτικών επιτέλεσης του εαυτού έχουν μακρά κληρονομιά και ριζώνουν στην ανάδυση της νεωτερικότητας και του καπιταλισμού, που επινόησε τις έννοιες και τις πολιτισμικές κατηγορίες της ταυτότητας, των συναισθημάτων, του εαυτού, και τις τεχνολογίες γύρω από αυτές. Τα ΜΜΕ ανεφοδιάζουν διαρκώς με κριτήρια προσωπικής ενδυνάμωσης την εξειδίκευση μιας ιεραρχικής συναισθηματικής κουλτούρας διαπλεκόμενης με την οικονομική δράση και την αγορά. Αυτή η διαπλοκή βρίσκει πρόσφορο έδαφος, ιδιαίτερα σε περιόδους αποπολιτικοποίησης, όπως η τρέχουσα, εγκαθιστώντας νέα συστήματα ρύθμισης και συναισθηματικού ελέγχου των ατομικών και κοινωνικών μας πρακτικών, τα οποία ελλοχεύουν νέες μορφές ανισότητας ευημερίας και στιλ ζωής.

Η σύγχρονη πανδημία έστρεψε την προσοχή μας στο δημόσιο υγειονομικό σύστημα και την κοινωνική μέριμνα, καταδεικνύοντας την υψηλή σύνδεσή τους και την ανάγκη λήψης μέτρων για καθολικό ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα και καθολική πρόσβαση στις υγειονομικές δομές, ως θεμελιακά δικαιώματα για μια αξιοπρεπή ζωή και ως άμεσες προτεραιότητες, παγκόσμιας και εθνικής εμβέλειας, ενάντια στην επιδείνωση της ανισότητας και της φτώχειας λόγω της πανδημίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Ameisen, J.-C. (2009). Η καταπολέμηση της πανδημίας της γρίπης ως μοχλός κατά του κοινωνικού αποκλεισμού Στο Ν. Παπαχριστοπούλου και Κ. Σαμαρτζή (επιμ.). *Υγεία, ασθένεια και κοινωνικός δεσμός* (σελ. 659-685). Πάτρα: Opportuna.

Ζήση, Α. (2005). Υγεία: Μια κοινωνικο-ψυχολογική προσέγγιση. *Ιατρική*, 87 (1), σελ. 22-32.

Ζήση, Α. (2012). Κοινωνικοοικονομικές ανισότητες και ψυχική υγεία: Η ψυχοκοινωνική εξήγηση. ΣτοΧ. Οικονόμου και Μ. Σπυριδάκης (επιμ.) *Ανθρωπολογικές και κοινωνιολογικές προσεγγίσεις της υγείας* (σελ. 107-131). Αθήνα: Σιδέρης.

Ζήση, Α., Σταλίδης, Γ. και Μπένος, Α. (2017). Κοινωνική τάξη και ψυχική υγεία: Εμπειρικά ευρήματα μιας συγκριτικής μελέτης. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρι*κής, 34 (1), σελ. 75-85.

Ζήση, Α., Μαυροπούλου, Σ. και Δαρδάνη, Χ. (2014). Μεγαλώνοντας παιδί/ά στο φάσμα του αυτισμού: Η ταξική διάσταση. *Ψυχολογία, 21*, σελ. 437-452.

Χτούρης, Σ. και Ζήση, Α. (2012). Οι κοινωνικές διακρίσεις στην Ελλάδα σήμερα, και ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης στην αντιμετώπισή τους. Στο Δ. Μπαλούρδος και Μ. Χρυσάκης (επιμ.), *Καταπολέμηση των διακρίσεων: Τάσεις, προκλήσεις, πολιτικές* (σελ. 303-325). Αθήνα: Παπαζήση.

Ξενόγλωσση

Farmer, P. (1999). *Infections and inequalities: The modern plagues*. New York: University of California Press, Berkeley.

Van Dorn, A., Cooney, R., Sabin, M. (2020). Covid-19 exacerbating inequalities in the U.S. World report. *Lancet*, 395, pp. 1243-1244.

Wilkinson, A. and Leach, M. (2014). Briefing: Ebola-Myths, realities and structural violence. *African Affairs*, 114/454, 136-48.

Zissi, A. and Stalidis, G. (2017). Social class and mental health: A Greek community study during the period of economic crisis. *International Journal of Social Psychiatry*, pp. 1-9 doi: 10.1177/0020764017712743